

Роман Молдован,

аспірант кафедри політології, КМА PRO,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
r.moldovan@ukma.edu.ua
[https://orcid.org/ 0009-0000-7687-1441](https://orcid.org/0009-0000-7687-1441)

Тетяна Нагорняк,

наукова керівниця,
докторка політичних наук, професорка кафедри політології,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ В УКРАЇНИ

Міграційні процеси українців після 2014 року, внаслідок російсько-української війни, стали важливим фактором, що суттєво вплинув на електоральну поведінку українців і результати президентських виборів 2014 і 2019 років. Анексія Криму росією і початок воєнних дій на Донбасі призвели до безпрецедентного переміщення українців. За даними Міністерства соціальної політики України, станом на вересень 2019 року понад 1,4 мільйона осіб отримали статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО) (Міністерство соціальної політики України, 2019), а також за даними UNHCR більше 730 тисяч громадян виїхала за кордон у пошуках безпеки чи кращих економічних умов (Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, 2019). Ці зміни соціальної структури українського суспільства мали як прямі, так і опосередковані наслідки для політичних уподобань виборців і результатів виборів в умовах війни. Дослідження цього впливу є важливим для розуміння сучасної політичної ситуації, коли ймовірність проведення виборів в Україні є одним з актуальних питань порядку денного.

Міграція українців за часів великої війни (2014–2025 рр.) стала предметом наукових досліджень фахівців з економіки, соціології, політології, демографії, психології. Вони вивчають різноманітні фактори та детермінанти міграції. Серед відомих дослідників у цій галузі варто згадати Д. Маці (Douglas S. Massey), Х. де Хаас (Hans de Haas), М. Чайка (Mathias Czaika), Р. Скеддон (Ronald Skeldon), М. Піоре (Michael J. Piore) та ін. Вагомий міждисциплінарний внесок у вивчення міграції українців, її детермінант і наслідків зробили українські дослідники Т. М. Степура, Т. Л. Нагорняк, П. Г. Безуглий та інші.

Розглядаючи міграцію як чинник впливу на результати виборів Президента України в 2014 і 2019 рр., варто з'ясувати наслідки, що, на думку автора, виникли внаслідок переміщення електорату. Серед них:

1. *Зміна електоральної географії України.* Тимчасова окупація АР Крим та частин Донецької і Луганської областей у 2014 році вилучила з активного електорального поля значну частину населення, яке традиційно демонструвало проросійські настрої. Згідно з даними Центральної виборчої комісії України, у 2014 році кількість виборців у перелічених регіонах суттєво скоротилася, що вплинуло на результати президентських виборів (ЦВК України, 2014). Водночас переселенці з окупованих територій, перемістившись на підконтрольні Україні території, стали новим фактором впливу на електоральну карту.
2. *Зміни темпів і напрямів урбанізації.* Міграція посилила процеси урбанізації, за рахунок надання переваги переселенцями містам, враховуючи більшу кількість можливостей для працевлаштування та соціальної інтеграції. Згідно з даними звіту ІОМ за 2019 рік, значна частина ВПО оселялася в урбанізованих районах, зокрема, міст-мільйонників: Києві, Харкові та Дніпрі, що вплинуло на їхню політичну вагу як опорних центрів електоральних вподобань (Міжнародна організація з міграції, 2019). Найвищий рівень урбанізації в Україні спостерігається в м. Києві, оскільки він

є окремою адміністративною одиницею. На 2019 рік у столиці було зареєстровано понад 140 тисяч ВПО. Логічно, що в Донецькій, Луганській, Харківській, Дніпропетровській і Запорізькій областях темпи урбанізації у цей період зменшуються. Середній рівень сільського та міського населення (50 %) має Вінницька область (до 2022 року). Найнижчий рівень урбанізації мали до 2022 року Закарпатська, Чернівецька, Івано-Франківська, Тернопільська та Рівненська області. Участь у виборчих процесах у період 2014–2019 рр. ВПО була сумнівною через брак ефективного правового механізму здійснення волевиявлення громадян України (як у її межах, так і за кордоном). За оцінками правозахисників, півтора мільйона громадян України були позбавлені права голосу (Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2018).

3. *Вплив соціально-психологічного аспекту міграції населення на електоральний вибір.* Вимушене переміщення стало травматичним досвідом, як для переселенців, так і для громад, що приймають, через що сформувалися специфічні електоральні очікування. Соціологічні опитування та результати виборів свідчать, що ВПО, як і більшість населення, частіше підтримували кандидатів, які акцентувалися на питаннях безпеки та обороноздатності (Фонд «Демократичні ініціативи», 2014). Наприклад, у 2014 році більшість віддала перевагу Петру Порошенку, асоціюючи його із рішучою протидією агресору, тоді як у 2019 році підтримка Володимира Зеленського могла відображати втому від війни та прагнення до пошуку компромісних шляхів вирішення конфлікту. Ці тенденції ілюструють, який вплив мав «фактор війни», зокрема, в прояві міграції на мотиви вибору українських виборців.
4. *Синергія регіональних уподобань і формування нових груп інтересів, що виникали в результаті інтеграції релокованого бізнесу та ВПО до тилових регіонів та внаслідок абсентеїзму окремих регіональних ідентичностей.* Пересе-

ленці з Донбасу чи Криму, інтегруючись у нові громади, переносили свої цінності й досвід, що також мало вплив на локальні електоральні настрої. Міграція створила виклики для прогнозування електоральних тенденцій в 2025 році. Традиційні електоральні бази зазнали трансформацій, спричинених перерозподілом населення. Найбільше — в регіонах відпливу і найбільшого припливу. Наприклад, скорочення кількості виборців у східних регіонах і зростання їхньої чисельності в центральних областях змінило баланс сил між політичними акторами. Тому для розроблення моделі наступних президентських виборів необхідно враховувати ці зміни та їхній ефект (особливо зважаючи на значно більші обсяги міграції в результаті повномасштабного вторгнення у 2022 році).

Отже, міграція населення України в 2014–2019 роках є важливим чинником, який змінив демографічну, соціальну та політичну реальність країни, вплинув на електоральну географію та сформував нові уподобання виборців. Тому вивчення цих впливів у контексті президентських виборів 2014 і 2019 років дасть змогу не лише глибше вивчити причини формування електоральних результатів, а й розробити рекомендації для майбутніх політичних стратегій в Україні.

Список використаних джерел

- Безуглий, П. Г. (2018). Теоретичні засади дослідження міграційних процесів. *Політичне життя*, 1, 5–13. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.1.1>.
- Міністерство соціальної політики України. (2019, 25 жовтня). В Україні зареєстровано понад 1,4 млн внутрішньо переміщених осіб. <https://www.msp.gov.ua/news/17539.html>.
- Міжнародна організація з міграції. (2019). *National monitoring system report on the situation of internally displaced persons: June 2019*. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/ukraine/national-monitoring-system-report-situation-internally-displaced-persons-june-2019>.

- Центральна виборча комісія України. (2014). Позачергові вибори Президента України 2014 року. <https://www.cvk.gov.ua/pls/wp2014/wp001.html>.
- Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. (2019). *Refugee statistics – Data summaries: Population totals for Ukraine* (2019). UNHCR. https://www.unhcr.org/refugee-statistics/data-summaries?data_summaries%5Bcountry%5D=200&data_summaries%5Byear%5D=2019&data_summaries%5BpopType%5D=FDP.
- Українська Гельсінська спілка з прав людини. (2018). *Втрачений голос: Аналіз забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб в Україні*. <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/Vtrachenyj-holos.pdf>.
- Фонд «Демократичні ініціативи». (2014). *Вибори-2014: мотивація вибору та сподівання громадян – що змінилося порівняно з виборами-2010?* <https://dif.org.ua/article/vibori-2014-motivatsiya-viboru-ta-spodivannya-gromadyan-shcho-zminilosya-porivnyano-z-viborami-2010>.
- Bezugliy, P. (2019). Migration As A Result Of Socio-Economic State Policy. *Evropský politický a právní diskurz*, 6, 89–101.
- de Haas, H., Czaika, M., Flahaux, M.-L., Mahendra, E., Natter, K., Vezzoli, S., & Villares-Varela, M. (2019). International Migration: Trends, Determinants, and Policy Effects. *Population and Development Review*, 45 (4), 885–922. <https://doi.org/10.1111/padr.12291>.
- Massey, D. S. (1990). Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration, *Population Index*, 56 (1), 3–26.
- Nagornyak, T. (2017). *The war as a factor of migration processes in Ukraine during 2014–2016*. Emigration Museum in Gdynia. <http://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/2259>.
- Nagornyak, T., Lypchuk, V., Sadova, U., & Stepura, T. (2022). Migration-caused qualitative changes in human potential of the states in the territorial migration labour market “Ukraine–Poland–Germany”. *European Journal of Transformation Studies*, 112–137.